

Власов Євген
менеджер з питань техногенно-екологічної безпеки
ПАТ «Дніпронафтопродукт»
м. Дніпропетровськ
Кушніренко Олександр
асистент
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»
м. Ніжин

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВ

У дослідженні впливу людини на екологічне середовище та процеси, що в ньому відбуваються, пріоритетне місце належить системному бухгалтерському обліку. Необхідність переосмислення облікової інформації зумовлена тим, що ринкова економіка функціонує в умовах невизначеності, обмежених ресурсів та граничної їх корисності.

Україна залишається однією з небагатьох європейських країн, яка не затвердила на законодавчому рівні концепцію сталого розвитку. В той же час проект Постанови Верховної ради України «Про Концепцію переходу України до сталого розвитку», чітко прописує таку мету «...досягнення гармонійного розвитку людини, суспільства, економіки та навколишнього середовища» [1]. До того ж, Коаліційна угода 2014 р., закріпила необхідність проведення реформи у сфері управління та охорони довкілля, якою, зокрема, передбачено: приведення чинного законодавства до директив Європейського союзу; створення єдиного контролюючого органу у сфері довкілля; встановлення системи оцінки якості атмосферного повітря відносно забруднювачів; запровадження системи обліку викидів парникових газів та квот, що продаватимуться на національному рівні тощо [2]. Попри це, більшість уваги вирішенню питань еколого-економічних відносин приділяється науковцями на теоретичному рівні, а не на державному (з реалізацією науково обґрунтованих пропозицій), що і спричиняє відсутність концепції сталого розвитку України.

На нашу думку, основу сучасної теорії бухгалтерського обліку заклав професор Г.Г. Кірейцев, який побачив та виділив у ній «біологічну метафору». Досліджуючи проблемні питання обліку автор зазначає: «Земля, рослини, тварини як біологічні активи та людство постійно знаходяться під впливом біологічних законів їх існування та дії, а також законів поведінки і розвитку «своїх» мікроорганізмів. В цьому розумінні можна погодитися з думкою одного з видатних теоретиків економічної науки Заходу Т. Веблена ... щодо взаємовпливу і взаємозалежності законів біології та економіки, а також частково з думкою А. Маршалла, що «Меккою» економіста є біологія» [3, с. 206]. Такі біологічні активи (об'єкти «живої економіки») та процеси, що відбуваються під впливом людини вимагають особливого облікового відображення, з метою об'єктивного користування ними.

Міжнародна науково-практична конференція «Виклики соціально-орієнтованої економіки в євроінтеграційних умовах»

Досліджуючи основний засіб виробництва, як об'єкт обліку професор зазначає: «Земля – це біологічний актив, котрий належав людству, тимчасово належить нам і належатиме майбутнім поколінням. Земля крім того, що є природно сформованою умовою існування людини як первинної клітини соціуму, являє собою живе біологічне тіло, яке в даний час вимагає науково обґрунтованого підходу до володіння ним та користування... Земля за своєю суттю та своїм призначенням не є засобом обігу. Вона є засобом виробництва продуктів життєдіяльності людини» [3, с. 207]. В результаті дослідження автор приходить до висновку, що «... теоретичною основою формування облікових показників є «Біологічна метафора», як підґрунтя прогресивної інституціональної економічної теорії» [3, с. 210].

На необхідність побудови системи обліку, яка б задовольняла інформаційні потреби, була основою розбудови та відповідала моделі екологічно та соціально орієнтованої ринкової економіки звертає увагу В.М. Жук, зазначаючи, що теорія фізичної економії «... ставить перед бухгалтерським обліком потребу розширення об'єктів природного, ресурсного потенціалу, ідентифікації і балансового узагальнення виробництва та споживання поновлювальних енергетичних активів. У землеробстві це: зерно, корми, гній і інша сільськогосподарська продукція, тобто активи, які є істинним багатством людства і примножують енергію на Землі» [4, с. 235].

Загалом, інформація про екологічну діяльність підприємств розкривається у кількох видах звітності – статистичній, податковій, фінансовій та нефінансовій. Варто зазначити, що найбільш повна інформація в цілому про діяльність підприємства міститься у фінансовій звітності. Так, у МСБО 1 «Подання фінансових звітів» визначено якісні характеристики фінансових звітів, яких варто дотримуватись при здійсненні економічної, екологічної та інших видів діяльності, а саме: безперервність, принцип нарахування, послідовність подання, суттєвість та об'єднання, порівняльна інформація. Вони безпосередньо стосуються і екологічної складової фінансових звітів у контексті впровадження МСБО в Україні. У наведеному МСБО 1 міститься норма, яка передбачає, що окремо від фінансової звітності, суб'єкти господарювання подають висновки та інші документи, наприклад екологічні звіти, особливо в тих галузях, де суттєвими є екологічні чинники. Наразі, інформація про екологічні показники та їх зміну в процесі діяльності підприємств міститься у трьох формах фінансової звітності – Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) та Примітки до фінансової звітності. Недоліком цих форм звітності є відсутність окремих розділів або статей щодо екологічних показників діяльності підприємств. Інформація про виробництво та реалізацію екологічних товарів і послуг, запровадження чистих технологій, зменшення та попередження забруднення навколишнього природного середовища шкідливими речовинами, утворення та утилізацію відходів, виконання екологічних зобов'язань перед суспільством міститься лише у складі інших показників фінансової звітності або не розкривається взагалі.

Це зменшує ступінь довіри суспільства до екологічного товаровиробництва в Україні та рівень екологічної свідомості суб'єктів господарювання. Крім того, недосконалість податкового законодавства у частині визначення штрафів за недотримання екологічних норм і стандартів ведення бізнесу призводить до значних викривлень у звітності та небажання запроваджувати вартісні екологічні технології. Тому, інформація про економіко-екологічні відносини суб'єктів господарювання є розрізненою, не характеризується комплексністю і формується у різних підсистемах обліку та формах звітності.

У зв'язку з чим, постає необхідність побудови такої системи обліку, яка б відповідала моделі екологічно та соціально орієнтованої ринкової економіки. Через те, в загальній сукупності інформації, вважаємо за доцільне виділити екологічну складову. Такою складовою (системою), на наше переконання, має стати екологічний облік, як складова єдиної системи бухгалтерського обліку. Виділення окремої інформаційної системи у вигляді екологічного обліку це є вимога часу, адже постійний розвиток та вдосконалення є невід'ємним атрибутом бухгалтерського обліку, які повинні відбуватись під пильним наглядом наукової спільноти.

Список використаних джерел:

1. Проект Постанови Верховної ради України «Про Концепцію переходу України до сталого розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5749&skl=5
2. Проект Коаліційної угоди 2014 р. / Верховна рада України VIII скликання // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://samoromich.ua/wp-content/uploads/2014/11/Koalicyjna_uhoda_parafovana_20.11.pdf
3. Кірейцев Г.Г. Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки: монографія / Г.Г. Кірейцев. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – 236 с.
4. Жук В.М. Бухгалтерський облік: шляхи вирішення проблем практики і науки: Монографія / Жук В.М. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. – 454 с.
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>